

Itä- ja Pohjois-Suomen EU:n ohjelmakauden 2021-2027 valmistelu

Johdanto

Itä- ja Pohjois-Suomen pysyvinä haasteina ovat pitkät etäisyydet, kylmä ilmasto sekä harva asutus. Nämä haasteet on tunnustettu Suomen EU-liittymissopimuksessa (artikla 174, protokolla 6) sekä Suomen hallitusohjelmassa, jossa edellytetään Suomen syrjäisen sijainnin ja harvan asutuksen huomiointia koheesiopolitiikassa. Erityisasema tulee huomioida taloudellisesti merkittävällä tavalla.

Itä- ja Pohjois-Suomen haasteena ovat kansallisen innovaatio- ja osaamiseen perustuvien resurssien keskittyminen Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin. Itä- ja Pohjois-Suomen alueen osaamista ja resursseja alihyödynnetään Suomen kasvun luomisessa.

Rakennerahastokauden 2021-2027 keskeisenä tulokulmana tulee Itä- ja Pohjois-Suomen osalta olla alueiden elinvoiman kehittäminen elinkeinojen ja työllisyyden näkökulmasta. Tulevan rakennerahastotoiminnan tulee keskittyä maakuntien elinvoiman, kestävän kasvun ja työllisyyden osaamis- ja kysyntälähtöiseen kehittämiseen.

Koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen ja kehittyneisyserojen tasaaminen.

Rakennerahastotoiminnassa tulee olla vahva alueellinen ulottuvuus. Alueiden erilaiset ja erityiset olosuhteet on huomioitava ohjelman kasvu-, kilpailukyky- ja työllisyysstrategiassa. Koheesiopolitiikan läheisyysperiaate on vahva: aluelähtöisyys ja paikkaperusteinen kehittäminen ovat keskiössä.

Rakennerahastojen valtakunnallisten teemoihin suhtaudutaan varauksella. Ongelmana on yhteensovitus muihin toimiin nähden. Nykyinen toimintamalli vaatii arviointia ja uudistamista, huomioiden maakuntauudistuksen tuoma uusi tilanne. Mikäli valtakunnalliset teemat jatkavat, tulee niiden sisällöt ja tavoitteet asettaa siten, että ne vastaavat alueiden ja ministeriöiden yhteistä näkemystä. Tavoitteiden asettamisessa ja seurannassa on hyödynnettävä maakuntien ja valtioneuvoston välisiä aluekehityskeskusteluja.

Itä- ja Pohjois-Suomen kasvumahdollisuuksista ja haasteista on laadittu OECD:n analyysi. Vuoden 2018 aikana valmistuu EU-komission toimeksiannosta analyysi Itä- ja Pohjois-Suomen klustereista: Itä- ja Pohjois-Suomi on komission valitsema Industrial Transition –pilottialue. Analyysistä tulee hyödyntää ohjelmakauden valmistelussa.

Taulukko 1: Itä- ja Pohjois-Suomen toimintaympäristöä haastavat merkittävät nykytilaan ja tulevaisuuteen vaikuttavat ilmiöt

Itä- ja Pohjois-Suomea koskettavat	
Sisäiset paineet	Ulkoiset paineet
Haasteet työvoimaan saatavuudessa Koulutusresurssien tiukentuminen Ikääntyvä väestö, epäedullinen väestörakenne ja heikkenevä huoltosuhde Keskittymiskehitys Kansallisen kehittämisrahoituksen vähäisyys Maakunta- ja SoTe-uudistuksen toteutuminen	Kansallinen ja kansainvälinen kilpailu Keskittyvä ja hidastuva kasvu Talouden ja teknologian rakennemuutokset Digitalisaatio Työn murros Ilmastonmuutos Pakolaisuus EU:n ja KV-politiikan ennustamattomuus

Itä- ja Pohjois-Suomen nykytila-analyysi

Itä- ja Pohjois-Suomen pysyvänä haasteena on harva asutus. Alueen väestötiheys on 6,4 asukasta/km². Suomen väestötiheys on 18,1 as/km². Tihein asutus on Helsinki-Uusimaalla (179,1 as/km²). Väestön osuus on 23,5 % koko Suomen väestöstä ja pinta-ala on jopa 66,9 % maan pinta-alasta (Lähde: Eurostat).

Suomen alueiden välisiä kehittyneisyyseroja kuvaavat mm. henkeä kohti laskettu BKT, työllisyys- sekä työttömyysasteet. Itä- ja Pohjois-Suomen BKT/asukas on maan alhaisin, ollen v. 2015 31 125 €/as, kun Helsinki-Uusimaalla summa on 50 729 €/as. Tästä huolimatta Itä- ja Pohjois-Suomi tuottaa merkittävän osan Suomen kansantaloudesta: alueen maakunnissa tuotetaan 19,45 % Suomen BKT:sta. Alueen BKT/asukas on kasvanut vuosittain vuoden 2009 jälkeen (Lähde: Tilastokeskus).

Suomen työvoimaan laskettiin vuonna 2017 kuuluvaksi 2,3 miljoonaa henkilöä, josta 21,8 % oli Itä- ja Pohjois-Suomen alueella. Työllisyysaste on Itä- ja Pohjois-Suomessa pitkään pysynyt 20-64 vuotiaissa maan alhaisimpana, ollen 71 % vuonna 2017, kun se oli koko Suomessa 74,2 %. Korkea ja pitkään jatkunut työttömyys johtaa alueella syrjäytymiskehitykseen ja terveyserojen kasvuun (Tilastokeskus).

Itä- ja Pohjois-Suomessa työttömyys on työikäisissä muuta maata korkeampi, vuonna 2017 se oli 9,6 %, kun se oli Suomessa 8,6 %. Myös nuorisotyöttömyys on ollut pitkään muuta maata korkeampi (Tilastokeskus). Huolestuttavaa on, että nuorten pitkäaikaistyöttömyys: sen kustannukset inhimillisellä ja yhteiskunnallisella tasolla ovat suuret.

Itä- ja Pohjois-Suomea vaivaa samaan aikaan sekä pitkittynyt korkea työttömyys että paheneva työvoimapula etenkin kasvu- ja kausityöaloilla. Työvoimapulan kannalta ongelmallista on työvoiman ikääntyminen ja nuorten ikäluokan pieneneminen. Omasta väestöstä ei jatkossa löydy enää ratkaisuja työvoimapulaan. Työvoiman ammatillista liikkumista ja työperäisen maahanmuuton keinoja joudutaan aiempaa aktiivisemmin käyttämään avautuvien työpaikkojen täyttämiseksi.

Itä- ja Pohjois-Suomen väkiluvun lasku on ollut Suomen alueista voimakkain vuosina 2016–2017. Kokonaisnettomuutto, huomioiden luonnollinen väestönlisäys, kuntien välinen nettomuutto sekä nettomaahanmuutto, on Itä- ja Pohjois-Suomessa ainoana NUTS2-alueena Suomessa negatiivinen (taulukko 2). Muuttoliike on yksi voimakkaimmin aluekehitykseen vaikuttavista prosesseista, aiheuttaen muuttotappioalueille monia negatiivisia kerrannaisvaikutuksia.

Itä- ja Pohjois-Suomessa on nopeasti ikääntyviä alueita. Esimerkiksi Kainuun väestönkehityksessä kriittistä on se, että väestö vähenee, keski-ikä nousee, työikäisten määrä hiipuu ja vanhusten osuus väestöstä kasvaa, mikä heikentää taloudellista ja väestöllistä huoltosuhdetta. Alueella painottuvat myös muuta maata enemmän erilaiset huono-osaisuuden tekijät luoden sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Alueella asuvilla on muuta maata enemmän esimerkiksi koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja pitkään jatkunutta toimeentulon ongelmia.

	Luonnollinen väestönlisäys			Kuntien välinen nettomuutto			Nettomaahanmuutto			Kokonaisnettomuutto		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
SUOMI	2 980	-1 109	-3 401	0	0	0	12 441	16 823	14 824	12 441	16 823	14 824
Länsi-Suomi	39	-1 124	-1 906	-769	-900	-1 239	2 558	3 452	3 224	1 789	2 552	1 985
Helsinki-Uusimaa	5 887	5 117	4 520	5 949	6 700	7 804	5 019	5 980	5 901	10 968	12 680	13 705
Etelä-Suomi	-2 053	-3 253	-3 492	-1 548	-1 654	-1 165	2 310	3 559	2 776	762	1 905	1 611
Pohjois- ja Itä-Suomi	-883	-1 845	-2 567	-3 637	-4 205	-5 447	2 485	3 657	2 736	-1 152	-548	-2 711
Ahvenanmaa	-10	-4	44	5	59	47	69	175	187	74	234	234

Taulukko 2: Kokonaisnettomuutto Suomen NUTS2-alueilla v. 2015–2017 (Lähde: Tilastokeskus)

Suomen yritys rakenne on mikro- ja pk-yritysvaltaista ja näin on myös Itä- ja Pohjois-Suomessa. Mikro-yritykset työllistivät Itä- ja Pohjois-Suomessa noin 61 000 henkilöä v. 2016, joka oli 31 % kaikkien yritysten henkilöstöstä. Mikro- ja pk-yrityksien osuus yritysten henkilöstöstä oli noin puolet. Suuryritysten toimipaikkoja alueella on noin 1000, työllistäen noin 20 % yritysten henkilöstöstä. Itä- ja Pohjois-Suomen yritysten liikevaihto oli 54,4 mrd € vuonna 2016, ollen 14,1 % Suomen kaikkien yritysten liikevaihdosta (Lähde: Tilastokeskus).

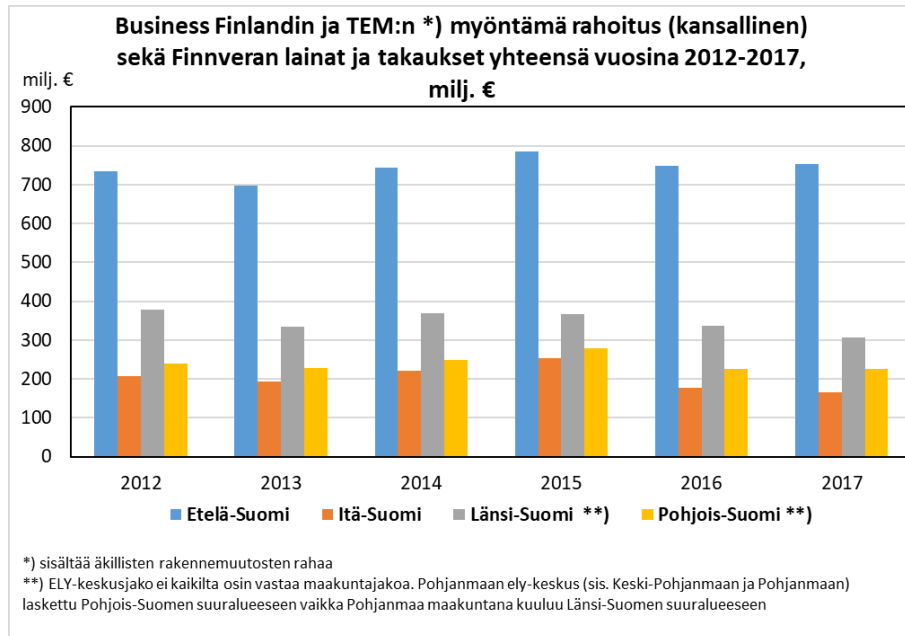
Itä- ja Pohjois-Suomen kasvua edistäviä vahvuuksia ovat maakuntien älykkään erikoistumisen strategioissa tunnistetut kansainvälisesti kilpailukykyiset liiketoimintojen ja tutkimuksen kärjet sekä rikkaat luonnonvarat ja puhdas luonto. Keskeisiä teollisuuden aloja ovat puutuote- ja rakennustuoteteollisuus, ICT-, metalli- ja kaivosteollisuus, kemianteollisuus sekä matkailu ja bio-, kierto- ja energiatalous. Alueen luonnonvarojen (mm. metsät, maaperä, pellot ja vesistöt) kestävä ja vastuullinen käyttö luo merkittävää elinkeino- ja yritystoimintaa myös harvaan asutuille seuduille. Biotalous yhdistää monia alkutuotannon ja jalostustoiminnan aloja maa- ja metsätaloudessa, energiantuotannossa ja rakennustuoteteollisuudessa. Puhtaan luonnon ja vesistöjen arvo sinällään hyvinvoinnin lähteenä ja luontomatkailun kohteena on merkittävä, mutta antaa myös mahdollisuuksia uusien palveluiden tuottamiseen.

Taulukko 3: Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien älykkään erikoistumisen valinnat maakuntaohjelmien mukaisesti

Etelä-Savo	<ol style="list-style-type: none"> 1. metsäbiomassan uudet tuotteet ja tuotantoprosessit 2. puhtaan veden teknologia ja konseptit 3. ruokaketjun puhtaus ja turvallisuus
Kainuu	<ol style="list-style-type: none"> 1. teknologiateollisuus, erityisesti mittaus- ja peliteknologia 2. biotalous, erityisesti metsä, ruoka ja vesi sekä kaivannaiset 3. hyvinvointi- ja terveysala sekä liikunta
Keski-Pohjanmaa	<ol style="list-style-type: none"> 1. kemianteollisuus, erityisesti akkukemikaalit 2. biomassojen jalostaminen 3. uusiutuva energia 4. kiertotalous 5. luonnonvarojen kestävä käyttö
Lappi	<ol style="list-style-type: none"> 1. biotalous 2. kaivannais- ja metalliteollisuus 3. matkailu
Pohjois-Karjala	<ol style="list-style-type: none"> 1. metsäbiotalous 2. teknologiat ja materiaalit
Pohjois-Pohjanmaa	<ol style="list-style-type: none"> 1. ICT ja ohjelmistoala 2. Teollisuus: metalliteollisuus, puuraaka-aineen jalostaminen ja puhtaat ratkaisut 3. Terveys- ja hyvinvointiala
Pohjois-Savo	<ol style="list-style-type: none"> 1. kone- ja energiateknologia 2. puunjalostus 3. ruuanjalostus 4. hyvinvointiteknologia 5. matkailu

Itä- ja Pohjois-Suomen t&k-menot olivat 1,137 mrd. € vuonna 2017, joka oli 18,4 % koko Suomen t&k-menoista. T&K-henkilöstön määrä oli 14 200 henkilöä, mikä oli 19,6 % koko Suomen t&k-henkilöstöstä. Alueen sisällä on merkittäviä eroja t&k-toiminnassa: Oulu on Suomen t&k-intensiivisin kaupunki, sen t&k-menot/asukas ovat Suomen korkeimmat v. 2017 (Lähde: Tilastokeskus).

Jatkuvana haasteena Itä- ja Pohjois-Suomen osalla on kansallisen innovaatorahoituksen heikko kohdentaminen alueen tutkimukseen ja yritystoiminnan kehittämiseen. Itä- ja Pohjois-Suomelle osoitetut Business Finlandin ja TEM:n hallinnon alan kansalliset yritystuet sekä Finnveran lainat ja takaukset ovat matalimmat Suomessa eivätkä vastaa alueen BKT-osuutta eivätkä väestöosuutta. Business Finlandin rahoitus ei vastaa alueiden kysyntään. Kansallinen kohdentaminen on esillä kaaviossa 1.

Kaavio 1: Business Finlandin, TEM ja Finnveran kansallisten rahoitusten kohdentaminen Suomessa 2012-2017

Itä- ja Pohjois-Suomen on arktista aluetta. Arktisen alueen merkitys EU:lle on viime vuosina merkittävästi kasvanut, mistä on osoituksena EU:n vahvistunut Arktinen politiikka. Arktisen alueen kestävä kehittäminen tukee Euroopan taloutta vahvistamalla geopoliittisesti muuttuvan alueen elinvoimaa ja mahdollistamalla Euroopan unionin tavoittelemien kriittisten mineraalien omavaraisuusasteen saavuttamisen. Alueen luonnonvarat ovat vahvuus arktisen alueen elinkeinojen kehittymiselle ja kilpailukyvyllä. Puhdas luontoympäristö tukee kasvavaa matkailuelinkeinoa. Alueella on kasvava merkitys koko EU:n sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle. Kehityspotentiaaliksi rahoitusta tarvitaan arktisen toimintaympäristön haasteiden, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutusten, saavutettavuuden sekä harvan asutuksen vuoksi. Digitaalisen infrastruktuurin kehittäminen on keskeinen vaatimus alueen elinkeinoelämän kilpailukyvyyn kehittämiseksi ja palvelujen saatavuudelle. Sen osalta tärkeitä hankkeita ovat laajakaistakattavuuden laajentaminen sekä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen. Laajakaistayhteyksiä tarvitaan myös metsätalouden, luonnonvara-alan ja matkailun kehittyviin tarpeisiin.

Itä- ja Pohjois-Suomella on pitkät yhteistyöperinteet rajanaapureidensa kanssa (Venäjä, Ruotsi, Norja). Rajanaapureiden haasteet ovat toimintaympäristön suhteen samankaltaisia ja tästä syystä yhteistyötä on tarkoituksenmukaista hyödyntää entistä tehokkaammin koko pohjoisen alueen kilpailukyvyyn ja kehittämisen näkökulmasta. Näin kyettäisiin ratkaisemaan myös EU:n komission tiedonannossa "Kasvun ja yhteenkuuluvuuden edistäminen raja-alueilla" todettuja yhteisiä haasteita sekä hyödyntämään raja-alueiden käyttämätöntä kasvupotentiaalia.

OECD on laatinut v. 2016 analyysin Itä- ja Pohjois-Suomen kasvumahdollisuuksista ja –haasteista. OECD:n analyysin mukaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueet tuottavat merkittävän osan Suomen kansantaloudesta, sillä ne valmistavat ja vievät metsätalouteen, mineraaleihin ja puhtaisiin teknologioihin liittyviä tuotteita sekä

palveluja. Näitä ovat esimerkiksi puhdas energia ja matkailu. Alueilla on kuitenkin myös haasteita, jotka liittyvät väestön ikääntymiseen ja väkiluvun laskuun, talouden rakennemuutokseen, työvoiman osallistumisasteeseen sekä julkisten palvelujen saatavuuteen syrjäisillä alueilla. Hallinnon on ratkaistava monia ongelmia, jotta alueet pystyvät vastaamaan näihin haasteisiin: on helpotettava uusien yritysten ja työpaikkojen luomista sekä parannettava infrastruktuuria ja palvelujen saatavuutta. OECD on laatinut suositukset siitä, miten kansallinen hallitus voi tehdä paremmin yhteistyötä Itä- ja Pohjois-Suomen kanssa edistääkseen alueiden kasvua, työllisyyttä ja palvelutuotantoa.

OECD:n analyysi Itä- ja Pohjois-Suomen kasvumahdollisuuksista ja –haasteista, tiivistelmä¹

Avaintulokset ja suositukset

Avaintulokset

- **Itä- ja Pohjois-Suomen alueet (Keski-Pohjanmaa, Kainuu, Lappi, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo ja Etelä-Savo) tuottavat merkittävän osan Suomen talouskasvusta ja hyvinvoinnista.** Näiden seitsemän alueen osuus on 19,6 % Suomen taloudesta, 23,9 % väkiluvusta ja 66,9 % maa-alueesta. Alueet ovat avainasemassa Suomen talouden kannalta, sillä niillä on runsaasti hyödyketuotantoa ja siihen liittyvää vientiin tähtäävää valmistusteollisuutta (esim. paperi- ja sellutuotteet, teknologiat, kemikaalit ja mineraalit) sekä palvelutuotantoa (matkailu ja ICT-palvelut). Alueilla on myös merkittäviä ympäristövaroja. Kyseiset alueet ovat myös etulinjassa Suomeen ja Euroopan unioniin (EU) liittyvien riskien ja mahdollisuuksien suhteen. Näitä ovat esimerkiksi arktisen alueen kaivannaisteollisuus ja infrastruktuuri sekä alueen geopoliittiset suhteet muun muassa Venäjän federaatioon (jäljempänä ”Venäjä”). Pohjoisten alueiden ja laajemmin pohjoisten harvaan asuttujen alueiden vaurauden ja hyvinvoinnin turvaaminen auttaa kyseisten riskien ja mahdollisuuksien huomioon ottamisessa.
- **Vaikka alueilla onkin strategisia etuja ja mahdollisuuksia, niillä on myös pysyviä sijaintiin ja ilmastoon liittyviä haittatekijöitä.** Lämpötilaerot ovat suuria, ja lämpötila voikin talvella laskea -40 asteeseen, mikä vaikuttaa infrastruktuuriin, yhteisöihin ja yritystoimintaan. Itä- ja Pohjois-Suomen yritykset sijaitsevat kaukana markkinoista. Asukkaiden on kuljettava pitkiä matkoja voidakseen käyttää palveluja. Lisäksi alueiden väestö ikääntyy nopeammin kuin koko maan väestö keskimäärin. Edellä mainitut ominaispiirteet korostuvat alueiden maaseutumaisissa ja syrjäisemmissä osissa. Ongelmia kuitenkin kompensoi jossain määrin väestökasvun keskittyminen alueiden isoihin kaupunkikeskuksiin sekä laajakaistayhteyksien kattavuuden parantuminen. Kun alueilla säilytetään julkisen infrastruktuurin ja palvelujen taso, voidaan varmistaa, että julkiset palvelut ovat yhtäläisesti kaikkien käytettävissä. Näin voidaan myös tukea yhteisöjä, mikä puolestaan auttaa tuotannon säilyttämistä avaintoimialoilla, kuten metsätaloudessa ja matkailussa.
- **Asukaskohtaisen BKT:n osalta kaikki alueet jäävät alle OECD:n keskiarvon. Ne eivät myöskään yllä koko maan tasoon. Lisäksi kolme aluetta jäi kansallisen keskiarvon alle vuosina 1995-2012.** Maakuntatasolla ero vaihtelee -27 prosentista (Kainuu) -12 prosenttiin (Keski-Pohjanmaa). Neljällä alueella seitsemästä asukaskohtainen BKT oli lähellä koko maan tasoa: Keski-Pohjanmaa (kasvua 14 %), Etelä-Savo (kasvua 4 %), Pohjois-Karjala (kasvua 3 %) ja Pohjois-Savo (kasvua 1 %). Muut kolme aluetta olivat edelleen jäljessä koko maan tasosta, ja ero jatkoi kasvuaan vuosina 1995-2012: Lappi (-7 %), Pohjois-Pohjanmaa (-6 %) ja Kainuu (-11 %). Tulokset osoittavat, että ennen kaikkea näiden alueiden tuottavuutta pitää parantaa.
- **Itä- ja Pohjois-Suomen alueiden suoriutumista on myös arvioitava suhteessa maan haasteellisiin makrotaloudellisiin olosuhteisiin erityisesti talouskriisin jälkeen.** Suomi on kärsinyt kolmesta ulkopuolisesta häiriötekijästä: elektroniikkatuotteiden markkinoiden kuihtuminen, paperin kysynnän lasku sekä pakotteista johtuva Venäjän viennin romahtaminen. Paperi- ja sellumarkkinoilla on tapahtunut rakenteellista laskua 2000-luvun alkupuolelta lähtien, millä on ollut suhteettoman suuri vaikutus Suomen pohjoisiin harvaan asuttuihin alueisiin. Ulkopuoliset häiriötekijät ovat vaikuttaneet merkittävästi Suomen talouskehitykseen. Vuonna 2015 talouden tuotanto oli 7 % alle vuoden 2007 tason.
- **Pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on tärkeä rooli hallituksen kansallisten talouspoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa** Kansallisen hallituksen talousohjelmassa keskitytään Suomen teollisuuden

¹ Tiivistelmä OECD Territorial review. Northern Sparsely Populated Area. 2017.

<http://www.oecd.org/publications/oecd-territorial-reviews-the-northern-sparsely-populated-areas-9789264268234-en.htm>

kilpailukyvyyn parantamiseen ja talouden muutosjoustavuuteen. Keskipitkällä aikavälillä viennillä on tärkeä merkitys Suomen elpymisen kannalta, mikä johtuu kotitalouksien tulojen hitaasta kasvusta ja julkisen kulutuksen laskusta. Suomen pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on tulevaisuudessa tärkeä rooli tämän kasvustrategian toteuttamisessa, sillä niiden taloudet ovat suuntautuneet vientiin. Tämä edellyttää kuitenkin jatkuvia toimia, joilla kehitetään uusia tuotteita ja markkinoita investoimalla tärkeimpiin tuottavuuden kasvua edistäviin tekijöihin (innovaatiot, osaaminen ja infrastruktuuri). Alueilla on maakuntauudistuksen myötä jatkossa enemmän itsenäistä päätäntävaltaa ja resursseja, joten on tärkeää, että niillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa kansalliseen politiikkaan. Myös talouden vakauttamisen vaikutuksia infrastruktuuriin ja palvelujen laatuun pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on mietittävä ja valvottava tarkoin.

- **Pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on tärkeä rooli hallituksen kansallisten talouspoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa.** Hallituksen talousohjelmassa keskitytään Suomen teollisuuden kilpailukyvyyn parantamiseen ja talouden muutosjoustavuuteen. Keskipitkällä aikavälillä viennillä on tärkeä merkitys Suomen elpymisen kannalta, mikä johtuu kotitalouksien tulojen hitaasta kasvusta ja julkisen kulutuksen laskusta. Suomen pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on tulevaisuudessa tärkeä rooli tämän kasvustrategian toteuttamisessa, sillä niiden taloudet ovat suuntautuneet vientiin. Tämä edellyttää kuitenkin jatkuvia toimia, joilla kehitetään uusia tuotteita ja markkinoita investoimalla tärkeimpiin tuottavuuden kasvua edistäviin tekijöihin (innovaatiot, osaaminen ja infrastruktuuri). Alueilla on maakuntauudistuksen myötä jatkossa enemmän itsenäistä päätäntävaltaa, joten on tärkeää, että niillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa kansalliseen politiikkaan. Myös talouden vakauttamisen vaikutuksia infrastruktuuriin ja palvelujen laatuun pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla on mietittävä ja valvottava tarkoin.
- **Paikkaperusteinen lähestymistapa aluekehitykseen on tärkeässä roolissa,** kun toimia organisoidaan investoitaessa tärkeimpiin mahdollistaviin tekijöihin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Aluetasolla nykyisissä aluekehityksen painopisteissä näkyy paljolti Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) vaikutus. Alueiden kasvupotentiaalin hyödyntäminen edellyttää aluekehityspoliittikan viitekehityksen laajentamista esimerkiksi vaikuttamalla kansallisiin alakohtaisiin politiikkoihin erityisesti koulutuksen ja osaamisen, innovaatioiden ja liikenteen infrastruktuuriin osalta. Aluekehityspoliittikkojen avulla voidaan tehokkaasti integroida toisiinsa EU:n, kansallisen ja paikallisen politiikan osa-alueet, kuten maaseudun kehittäminen, infrastruktuuri, innovaatiot ja koulutus.

Suosituksukset

1. Parannetaan **liikenneverkon** tehokkuutta

2. Edistetään **yrittäjyyttä ja innovaatiotoiminnan** tuloksia Itä- ja Pohjois-Suomessa seuraavin keinoin:

- Kehitetään kannustimia ja tukea kansallisilla ohjelmilla, joiden kautta **Itä- ja Pohjois-Suomen pk-yritykset voivat osallistua innovatiivisiin aloitteisiin** ja joilla varmistetaan, että osallistuminen täydentää Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan maaseudun kehittämisenrahaston rahoittamia aloitteita.
- Tarjotaan kapasiteettia ja tukea **start-up -yrityksille ja pk-yrityksille** niin, että ne voivat käyttää tukipohjaista rahoitusta täydentäviä rahoitusinstrumentteja (tuettuja lainoja ja takuita) Euroopan aluekehitysrahaston kautta.
- Jatketaan tukialoitteita (esim. **alueelliset klusterit**), joilla paikalliset mikro- ja pk-yritykset voivat laajentaa toimintaansa ja hyödyntää ulkoisten markkinoiden tarjoamia mahdollisuuksia. Autetaan yrityksiä hyödyntämään kansallisia tutkimus- ja innovaatioresursseja
- Edistetään Pohjois-Suomen sekä Järvi-Suomen asemaa **kansainvälisinä matkailukohteina** kansallisessa matkailustrategiassa sekä tuetaan alueiden yhteisiä toimia matkailun kehittämiseen tähtäävässä suunnittelussa ja priorisoinnissa.
- Kannustetaan pohjoisia harvaan asuttuja alueita tekemään yhteistyötä, jotta ne pystyvät hyödyntämään yhteiset **älykkään erikoistumisen strategian** tarjoamat mahdollisuutensa ja luomaan yhteyksiä kaupunkikeskusten tutkimuslaitoksiin ja korkea-asteen oppilaitoksiin (myös kansainvälisesti).
- Luodaan mekanismi, jonka avulla Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutut alueet voivat osallistua vuoropuheluun, joka koskee **kansallisten innovaatiopolitiikkojen suunnittelua**, toteuttamista ja valvontaa.

3. Kehitetään toimia, joilla edistetään **palvelutuotannon innovaatioita** Itä- ja Pohjois-Suomessa

4. Toteutetaan tehokkaampia politiikkoja, joiden avulla kehitetään Itä- ja Pohjois-Suomea osana tulevaa maakuntauudistusta

